

FORUM

HERINTRODUCTIE VAN OTTERS IN NEDERLAND?

Bart Harmsen

Het is waarschijnlijk de mooiste droom van menig lezer van dit blad: dat de natuur in Nederland weer een echte wildernis wordt. Stel je eens voor: grote oerbossen vol met wilde zwijnen, herten en wisenten die belaagd worden door wolven, lynxen en beren; vrij stromende rivieren met otters die een makkelijke prooi vinden in de stroomopwaarts zwemmende zalm. Helaas zal dit wel grotendeels een droom blijven. De ambitie is echter in Nederland aanwezig om dit ideaalbeeld zoveel mogelijk te benaderen.

Begrazing door vrij rondlopende Schotse hooglanders en konik-paarden moeten onze bossen en grasvlaktes een natuurlijker begroeiingspatroon geven. Met de introductie van de bever zijn we ook weer een stapje dichterbij het benaderen van de wildernis die we zo graag willen hebben. De volgende stap om de Nederlandse wateren verder te laten 'verwilderen' is de herintroductie van de

otter. Zijn 'aaibaarheid' en internationale beschermde status maken dat de otter een ideaal symbool is om onze natte gebieden beter te beschermen. Met zijn introductie zouden twee vliegen in één klap geslagen worden: we hebben weer een mooi zoogdier terug en we zijn gedwongen zijn leefgebied te behouden, waar allerlei andere dieren van mee profiteren.

IUCN

Er zitten mijns inziens echter wel een aantal haken en ogen aan dit herintroductie plan, hoe mooi het idee ook moge zijn. Ik heb meegewerkt aan het volgen van otters bij een herintroductieprogramma in de Thamesvallei in Engeland, die een aantal overeenkomsten heeft met de Nederlandse situatie. Het gebied is tamelijk dichtbevolkt, vrij vlak en het verkeer door het gebied is intensief. Enkele ervaringen met de Engelse herintroductie laten misschien een wat minder zonnig licht schijnen op

Is wel aan alle voorwaarden voldaan om de otter in Nederland een goed habitat te bieden? Foto Bart Harmsen

Typische otterkeutel (spraint); zal de drukke waterrecreatie geen probleem zijn voor de 'nieuwe' otters?
Foto Bart Harmsen

de Nederlandse herintroductieplannen. De belangrijkste IUCN-voorwaarde voor herintroductie van dieren luidt, dat de factoren die ten grondslag lagen aan de ondergang van het te herintroduceren dier moeten zijn weggenomen. Het is de vraag of in Nederland aan deze voorwaarde is voldaan als het om de otter gaat.

De voornaamste reden die meestal wordt gegeven voor het uitsterven van de otter in Nederland is de vervuiling van het water met zware metalen en PCB's. De situatie is op dit front aanzienlijk verbeterd, maar het is de vraag of hiermee alle oorzaken voor het verdwijnen van de otter zijn weggenomen. Allereerst is de stand van paling en andere favoriete vissoorten eerder verslechterd dan verbeterd. Voedsel is altijd een beperkende factor voor roofdieren als de otter. Als voedsel in onvoldoende mate beschikbaar is, kan de otter misschien nooit dichtheden bereiken die nodig zijn om een levensvatbare populatie te handhaven in ons land. De visstand in de Engelse wateren van de Thamesvallei is veel beter en diverser. Er zijn talloze viskwekerijen en veel rivieren en kleine meertjes worden gebruikt als privé-visvijvers, of men kan er voor veel geld vissen. De visdichtheden zijn hier enorm hoog, met veel forel, snoek en karper.

Tunnels genoeg?

Een van de laatste Nederlandse otters stierf in 1988 onder een autoband. De verkeerssituatie in Nederland is sindsdien niet verbeterd. Otters leggen regel-

matig aanzienlijke afstanden af over land, zwemmen is voor hun warmtehuishouding niet altijd even gunstig. Het verkeer in de Thamesvallei is tamelijk druk, maar toch nog aanzienlijk rustiger dan in de meeste Nederlandse gebieden. Na zes maanden waren al drie van de achttien uitgezette otters als verkeersslachtoffer gemeld, terwijl ongetwijfeld nog een aantal dode otters over het hoofd gezien is. Was er in Nederland niet slechts plaats voor 70 tot 80 otters (berekend uit de Jongh, 1999)? Een dergelijke kleine populatie kan waarschijnlijk niet zulke grote aantallen slachtoffers verdragen. Tunnels op strategische plaatsen kunnen hun nut bewijzen (in Engeland worden ze inderdaad gebruikt), maar het is de vraag of dat afdoende zal zijn.

Oevers

Ook de structuur van de oevers is er in Nederland waarschijnlijk niet op vooruitgegaan sinds de otter verdween. Otters houden van dekking in de vorm van rotsen en dichte oeverbegroeiing. Hun favoriete jachtgebied is ondiep water, hier kunnen ze de vis in het nauw brengen en vervolgens verschalken. Zijn veel oevers in de laagveengebieden, met de sterke teruggang van het waterriet bijvoorbeeld, niet te 'kaal' geworden? Voor de otter is 'geschikte oeverlengte' waarschijnlijk veel belangrijker dan 'oppervlakte' (Kruuk, 1995). De Jongh (1999) gebruikt voor het potentiële otter-leefgebied een oppervlaktemaat, 12000 hectare. Is daar wel voldoende geschikte oeverlengte?

Een ander probleem in Nederland lijkt me de watersport. Het is de vraag of otters de verstoring die de intensieve waterrecreatie met zich meebrengt, kunnen verdragen. In de Thamesvallei waren in de drukke zomermaanden geen *spraints* (uitwerpselen) te vinden in recreatiegebieden, terwijl ze wel werden aangetroffen in de nabij gelegen rustige zijtakken van de Thames, waar pleziervaart onmogelijk is en verstoring over het algemeen nihil. In de winter werden de recreatiegebieden wel door otters bezocht.

Waarom otter wel en nerts niet?

De rivieren in de Thamesvallei worden eveneens bewoond door de Amerikaanse nerts, een opportunistisch roofdiertje met een bijzonder veelzijdig menu. De Amerikaanse nerts is oorspronkelijk uit bontfokkerijen ontsnapt en doet het bij-

Is het feit dat er in Nederland geen populatie wilde Amerikaanse nertsen ontstaat niet een teken aan de wand? Foto Bart Harmsen

zonder goed in Engeland. Nertsen leven net als otters in en langs rivieren en gebruiken hetzelfde habitat. Ze houden eveneens van dekking langs de rivieroever. Nederland kent (of kende) relatief veel nertsenfokkerijen, waaruit altijd dieren ontsnappen. De nertsen die in Nederland worden aangetroffen zijn bijna altijd zelf-ontsnapte exemplaren; bewijs voor voortplanting is in het wild nog nooit gevonden (Hoeve & Wijlaars, 1992). De nerts heeft in Nederland eenvoudigweg nooit een poot aan de grond gekregen, hoewel hier overal muskusratten leven, zijn belangrijkste prooi in het land van herkomst, Noord-Amerika. Engeland heeft geen muskusratten, maar toch veel nertsen! De oorzaak voor het niet 'aanslaan' van de nerts in Nederland kan dus wel eens aan de kwaliteit van het biotoop liggen. Als een succesvolle opportunist als de Amerikaanse nerts het in Nederland niet redt - en misschien mogen we daar wel blij om zijn - waarom zou een groter en veeleisender dier als de otter het dan wel redden? Het is heel goed mogelijk dat de nerts een redelijke indicator is voor de overlevingskansen van otters.

Zelf laten kiezen

Bovenstaande vergelijkingen tussen Engeland en Nederland geven aan dat de oorzaken voor het verdwijnen van de otter in Nederland misschien nog niet geheel zijn weggenomen. Wellicht moeten deze oorzaken nog eens grondiger bekeken worden. Ongetwijfeld zijn er in Nederland gebieden te vinden waar een otter een ideaal leven kan leiden, maar met het herintroduceren van dieren

denken we toch aan levensvatbare populaties. Misschien is samenwerking met onze ooster- en zuiderburen een mogelijkheid om een levensvatbare populatie te verkrijgen van voldoende omvang. Het zou mooi zijn als er verbindingswegen tot stand zouden komen met bestaande otterpopulaties in het oosten. Dan kan de otter misschien wel op eigen kracht ons land bereiken. Otters zijn uitstekende verspreiders en kunnen in een korte tijd grote afstanden afleggen. Op deze manier kunnen we het 'zeehondje van het zoete water' (Broekhuizen & De Ruiter-Dijkman, 1988) zelf laten uitmaken of in ons land weer geschikt leefgebied aanwezig is.

Literatuur

- Broekhuizen, S. & E.M. de Ruiter-Dijkman, 1988. Otters *Lutra lutra* met PCB's: de zeehondjes van het zoete water? *Lutra* 31(1):68-78.
- Hoeve, R. L.C. Wijlaars, 1992. Amerikaanse nerts. In: Atlas van de Nederlandse zoogdieren, p. 150-154. Stichting Uitgeverij KNNV, Utrecht.
- Jongh, A. de, 1999. De otter terug in Nederland. *Zoogdier* 10(1):27-32.
- Kruuk, H., 1995. Wild Otters. Predation and populations. Oxford University Press.

Bart Harmsen, University of Oxford, Department of Zoology, Wildlife Conservation Research Unit, South Parks Road, OX1 3PS Oxford, e-mail bart.harmsen@zoology.oxford.ac.uk